

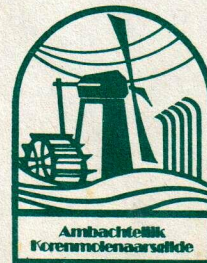

Zaterdag 8 mei zal het op en om de molens weer gonzen van gezellige drukte. Vooral als het weer een beetje mee wil werken zullen duizenden mensen de fiets benutten om er een dagje van te maken: tenslotte valt ook de fietsdag opnieuw samen met de nationale molendag. Het is overigens al de tiende molendag, sedert in 1973 de eerste gehouden werd. Het is vanzelfsprekend een overbodige zaak de molenaars in ons maandblad nog eens op te wekken met deze molendag in het verschiet meer dan ooit wat activiteiten te ontplooiën in de richting van bakkers en andere afnemers van maalprodukten. Vorig jaar had elke molenaar de beschikking (kon althans de beschikking hebben) over een Molendagblad. Daar kon hij op overtuigende wijze mee de boer op. Maar nu onze portefeuille vrijwel plat is, zit zo'n stunt er niet meer in. Nu moet

de mulder het helemaal zelf opknappen. Toch is dat niet zo verschrikkelijk moeilijk. Er zijn tenminste kollega's die al sinds jaren van molendag een heel apart gebeuren rondom hun molen weten te maken.

Versier de molen. Maak tam-tam. Organiseer een wedstrijd (tekenwedstrijd-opstelwedstrijd) voor de jeugd. Doe het samen met een school, met de gemeente, met de bakker(s) uit de buurt. Adverteer eens. Maak een pieplein foldertje. Ga pannenkoeken bakken in of bij de molen. Houd onder de huisvrouwen een bakwedstrijd en geef voor de mannen en jongens een cursus vanglichten of molensteenrollen of... of...

Het gaat erom, dat er over u en uw molen gesproken wordt. Ga er een avond voor zitten en u komt er wel uit.

Enquête wijst uit: In 1980 hogere omzet

Hoewel bij de sluitingsdatum van de enquête (er werd in september '81 met de bewerking van de gegevens gestart) nog niet alle formulieren binnen waren en er nog wat 'witte vlekken' moesten worden ingevuld aan de hand van andere gegevens, verliep de indiening een stuk vlotter dan vorig jaar. Zelfs van de zijde van de niet-aangesloten molenaars kwamen formulieren binnen: 23 stuks.

Samen met de 43 molenaarsbedrijven, die in 1981 waren aangesloten als deelnemer (en dus gegevens over 1980 verschaften) zijn er derhalve gegevens van 66 molens verwerkt, bijna het dubbele aantal vergeleken met de enquête over 1979. Toch missen we bij de niet-aangesloten molenaars nog gegevens van naar schatting 7 of 8 min of meer dagelijks of zeer geregeld in bedrijf zijnde molens.

Aangezien het van groot belang is om de gegevens van 1979 met die van 1980 te kunnen vergelijken hebben wij deze zoveel mogelijk opgenomen. Het gaat dan uitsluitend om de deelnemers, daar over '79 geen gegevens van niet-deelnemers bekend waren. Indien over '79 niets is vermeld zijn de gegevens gelijk aan die van '80. De gegevens over 1980 van de niet-deelnemers zijn tussen haakjes vermeld met de afkorting n.d. Verder is zonnodig melding gemaakt van het aantal molenaars dat een bepaalde vraag onbeantwoord heeft gelaten.

Tenslotte wordt meegedeeld, dat een aantal van de gegevens in dit overzicht, zoals die in ons maandblad worden afgedrukt, vrij neutraal zijn geformuleerd. Er wordt een nadere specificatie voor intern gebruik opgesteld. Wij hopen die tzt ook aan de aangesloten molenaars toe te zenden.

1. DE MOLENS

a. Het gaat om 43/34 in '79 (n.d. 24) molens, waaronder 39/30 in '79 (n.d. 23) windmolens en 4 (n.d. 1) watermolens. Ingedeeld naar provincie: Groningen 2/in '79 1 (n.d. 3) - Friesland 0 (n.d. 3) - Drenthe 2 (n.d. 1) - Overijssel 2 (n.d. 1) - Gelderland 7 / in '79 7 (n.d. 1) - Utrecht 1 (n.d. 0) - Noord-Holland 1 (n.d. 0) - Zuid-Holland 7 / 5 in '79 (n.d. 2) - Zeeland 4

(n.d. 7) - Noord-Brabant 15/in '79 11 (n.d. 4) en Limburg 2 (n.d. 2).

b. Eigendomssituatie

Gemeentelijk bezit: 18/15 in '79 (n.d. 12); stichting/vereniging 2/1 in '79 (n.d. 1); partikulier bezit: 23/18 in '79 (n.d. 11)

c. Exploitatie-bedrijfsvorm

Eenmanszaak/firma: 25/in '79 23. B.V.: 2/1 in '79 (n.d. 3). Stichting: 7 / in '79 6 (n.d. 0). Niet bij de K.v.K. ingeschreven: 9 / in '79 4 (n.d. 3).

d. Relatie eigenaar - molenaarsbedrijf Molenaar(s)bedrijf en eigenaar zijn dezelfde: 24/ in '79 17 (n.d. 9). Huurovereenkomst: 11 (n.d. 4). Beheersovereenkomst of zonder schriftelijke afspraken: 6 (n.d. 5).

2. DE MOLENAARS

Hier volgen de belangrijkste gegevens, die de enquête opleverde, namelijk over de molenaars zelf.

a. Op de molens waren in '80 actief:

14/4 in '79 (n.d. 6) meestermolenaars met een volledige weektaak; 7/8 in '79 (n.d. 12) meestermolenaars met een gedeeltelijke weektaak; 8/12 in '79 (n.d. 8) meestermolenaars die hun activiteiten vooral in hun vrije tijd ontplooiën. Totaal 29/24 in '79 (n.d. 26) meestermolenaars, met een gemiddelde leeftijd van 54,8 jaar/ 51,7 jaar in '79.

De stijging van de gemiddelde leeftijd van de aangesloten meestermolenaars wordt veroorzaakt door toetreding van enkele oudere molenaars in 1980.

Voorts waren in '80 op de molens actief:

10/5 in '79 gezelmolenaars met een volledige weektaak; 5/6 in '79 gezelmolenaars met een gedeeltelijke weektaak en 1/3 in '79 gezelmolenaars vooral in hun vrije tijd. Totaal 16/14 gezellen, met een gemiddelde leeftijd van 33 jaar/in '79 31 jaar.

Wat de leerlingmolenaars betreft:

4/2 in '79 leerlingmolenaars hadden een volledige weektaak. 6/2 in '79 leerlingen hadden een gedeeltelijke weektaak. 1/3 in '79 leerlingen deden vooral werk in hun vrije tijd. In totaal waren 11/7 in '79 leerlingen op de molens werkzaam en ze hadden een gemiddelde leeftijd van 21,5 jaar/in '79 23 jaar.

Van de hele groep van 51 meester-/gezel-/leerlingmolenaars was de gemiddelde leeftijd 40,8 jaar (als in '79).

De maximale man-bezetting was 3 (beroeps)molenaars per molen, hetgeen op één molen voorkwam. Verder was er nog één molen waar 2 beroepsmolenaars op werkten.

De gegevens betreffende de leeftijd van de niet-aangesloten molenaars waren te onvolledig om tot een bruikbaar gemiddelde te komen.

b. Nevenactiviteiten

In tegenstelling tot '79 was op het formulier voor 1980 een vraag opgenomen over de nevenactiviteiten. We laten het onderscheid tussen deelnemers/niet-deelnemers achterwege.

De molenaars die niet volledig van het ambacht konden bestaan hadden o.m. de volgende nevenactiviteiten (in sommige gevallen hun hoofdfunctie): volledige baan elders; parttime gemeente-ambtenaar; fulltime gemeente-ambtenaar; poldermolenaar; horeca-ondernemer; parttime leraar; kruidenierszaak; varkenshouderij; bloemhandel; mengvoederhandel; kunstmesthandel; handel in klein-diervoeders; detailhandel meel- en reformprodukten; zaadhandel, of een combinatie van verschillende handelsactiviteiten.

c. Samenwerking met vrijwillige molenaars

Er waren in 1980 14 en in '79 18 (n.d. 10) molens waarop geen enkele vrijwillig molenaar op welke wijze dan ook betrokken was. Van een aantal molens kwamen op dit punt geen gegevens. Van de overige 15 (n.d. 13) molens waren er 4 (n.d. 6) die één vrijwillig molenaar in de leer hadden, en dat liep op tot één molen waar er wel zes geregeld kwamen helpen. De totale groep van 35 (n.d. 23) vrijwillige molenaars had een gemiddelde leeftijd van 19,6/ 25 in '79 (n.d. 22) jaar.

3. PRODUKTIE/OMZET

Gezien de vertrouwelijkheid van de gegevens op dit punt zullen wij in deze algemene uitwerking geen totaal cijfers opnemen maar volstaan met een groeipercentage t.o.v. '80.

Het gaat uitsluitend om molens van deelnemers van het Amb. Korenmolenaarsgilde.

Allereerst de veevoedersektor.

Handelsgemaal werd verricht op 6 molens, tegen 2 molens in 1979. De gemiddelde omzet per molen steeg

met 2%. De totale omzet echter met 300%, zoals uit het aantal molens kan worden afgeleid.

Loongemaal werd verricht op eveneens 6 molens, tegen 3 in '79. Hier steeg de gemiddelde omzet met 500% en de totale omzet althans volgens de opgaven bedroeg het tienvoudige van die in '79.

Hoewel er enig voorbehoud moet worden gemaakt t.a.v. de volledigheid van de opgaven, met name over '79, is het duidelijk dat er zeker geen sprake is van een verdere teruggang van het veevoedergemaal op de wind- en watermolens.

In de *konsumptiemalderij-sektor* was het beeld als volgt.

Bakkers-handelsgemaal: het aantal molens dat zich hiermee bezighield steeg van 24 in '79 naar 35 in 1980. In absolute zin een omzetstijging van 29%. De gemiddelde omzet per molen daalde door de komst van de nieuwe bedrijven met een kleine omzet een beetje, namelijk met 11%.

Loongemaal: werd op 6 molens verricht, zowel in '79 als in '80. De omzet, zowel absoluut als gemiddeld per molen, groeide tot ruim het drievoudige.

Detailverkoop: Er was geen groei van het aantal molens: 23. De omzet groeide evenwel met 13%.

De verschillende soorten molenaars-activiteiten waren als volgt verdeeld: Er was één molen met uitsluitend veevoedergemaal; 6 met zowel veevoeder- als konsumptiegemaal; 33 molens met uitsluitend konsumptiegemaal. Ook waren er 3 molens waarop in '80 om de een of andere reden niet werd gemalen.

Over de molens van niet-aangesloten molenaars valt nog te zeggen, dat de gemiddelde omzet (voor zover opgegeven) lager was dan die van de aangesloten molenaars. Verder waren er daaronder 6 molens met uitsluitend veevoedergemaal.

4. DE KLANTENKRING

De 35 molens, die voor de bakkers maalden, hadden gemiddeld minder bakkers tot klant dan de 24 molens uit 1979. Wel steeg het totale aantal bakkers waaraan werd geleverd. De oorzaak is dezelfde als die we bij punt 3. over het bakkershandelsgemaal hebben vermeld.

De bakkers waren op één na allemaal ambachtelijke bakkers. Eén molenaar had een industriële broodbakkerij tot klant. Ook in '80 vormden de bij de Stichting Echte Bakkersgilde aangesloten zgn. Echte Bakkers een belangrijk aandeel van de totale klantenkring. De gegevens hierover waren niet vol-

ledig genoeg om er een cijfer op te baseren.

De opgaven van niet-deelnemers waren te onvolledig om over de bakkers-/klanten meer te zeggen dan dat 10 molenaars totaal 50 bakkers tot klant hadden, hetgeen een lager gemiddelde was dan bij de wel-aangesloten molenaarsbedrijven.

De detailverkoop op de aangesloten molens geschiedde in hoofdzaak uitsluitend via de molen. Vijf molenaars hadden ook een afzet via andere kanalen. Meestal kwantitatief gezien van weinig belang.

Opvallend is dat er volgens de opgaven een daling was van de hoeveelheid biologisch graan, die meestal in loongemaal werd vermalen.

5. HULPAANDRIJVING

Van de aangesloten molens waren er 15, die de beschikking hadden over een hulpaandrijving. De overige (aangesloten) molens waren geheel op wind- of waterkracht aangewezen.

6. WIJZIGING SITUATIE T.O.V. 1979

We beperken ons tot de mededelingen gedaan door de aangesloten molenaars. Zes molenaars meldden een stijging van de bakkersomzet. Een zelfs van 300% (dit gegeven is echter zeer betrekkelijk; een omzetstijging van twee naar zes balen per week is ook een stijging van 300%). Negen molenaars meldden een stijging van de detailverkoop en drie molenaars een stijging van het konsumptiegemaal. Dit wat betreft de omzet.

Overige opmerkingen: a. deelnemers (we doen een greep):

- mengketel geïnstalleerd op windkracht (met schijf op het spoorwiel). Werkt perfect.

- molen in 1980 voorzien van zelfwichting voor rekening van de exploitant.

- in 1980 geballoteerd als gezel; gestart met molenaarsbedrijf.

- vier andere molenaarsbedrijven meldden ook een start in '80.

b. niet-deelnemers (wederom een greep):

- gemalen wordt om toeristen de werking te demonstreren.

- molen voor 90.000 gulden gerestaureerd.

- omzet in mengvoeders liep sterk terug; voor bakkersgemaal slechts één klant.

- de watermolen werd in '80 na restauratie weer maalvaardig opgeleverd na 10 jaar stilstand. Mij werd door de gemeente gevraagd het beheer over de molen op mij te nemen en van tijd tot tijd te malen.

7. VOORBEWERKING EN OPSLAG GRAAN

De gegevens waren niet volledig. Op 10 molens werd graan gereinigd, opgezakt aangevoerd. Op 14 molens losgestort, ongereinigd. Van 19 molens waren de gegevens niet compleet.

Bij de molens van niet-aangesloten molenaars werd o.m. opgegeven dat op 14 molens het graan opgezakt, gereinigd werd aangevoerd.

8. WINDBELEMMERING

Er waren gegevens verstrekt van 23 aangesloten en 18 niet-aangesloten molens. Dit laatste tussen haakjes. Zeer veel windbelemmering 1 (1); tamelijk veel windbelemmering 10 (7); weinig - (8); geen 12 (2).

Bij de vermelding van de oorzaken vinden we uiteraard als boosdoeners zowel bebouwing als bomen. De meest sombere situatie werd aldus omschreven: "nagenoeg ingebouwd door alleenstaande huizen; in het noorden op plm. 100 m kerktoren. Wanneer niet tijdig getopt wordt zullen na korte tijd een aantal hoge bomen gaan meespreken."

9. WENSEN EN OPMERKINGEN

Zes molenaars waren zeer, 8 redelijk en 3 molenaars matig tevreden over het werk van het Amb. Korenmolenaarsgilde. De overigen hadden op dit punt niets te melden.

Twee molenaars hadden een opmerking over het gebruik van de mechanische hulpaandrijving: "hogere eisen t.a.v. percentage elektrisch malen. Wanneer molenaars door omzet gedwongen worden steeds meer elektrisch te malen moeten ze nieuwe molenbedrijven stimuleren en zo nodig opzetten" en "molens die in bedrijf zijn moeten goede wiek-systemen hebben" en "meer aandacht besteden aan kwaliteit van het meel dat van de molens komt" en "kontakten tussen actieve beroepsmolenaars onderling versterken" en "ik beschouw de technische voorlichting via ons blad als uitstekend. Hierdoor zijn veel gegevens, die anders verloren zouden zijn gegaan, uit de vergetelheid gered" en tenslotte "een goed resultaat met de verkoopbrieven gehad".

Uiteraard leven er bij zowel aangesloten als niet-aangesloten molenaars ook negatieve ideeën over ons gilde, al zijn die meestal niet op papier gezet. Twee willen wij u niet onthouden.

"Het korenmolenaarsgilde is te formeel ten aanzien van afwijkende situaties" en "ik wil mij niet aansluiten wegens te hoge kosten en wil niet gebonden zijn".

Alle molenaars, die een formulier invulden, bedankt voor hun medewerking. Ook voor het jaar 1981 alvast.

We lieten u vorige maal, sprekend over de stelling dat Molenlandschap en Molen samen beschermd dienen te worden, in de steek bij het stukje (in het rapport van de Werkgroep Molenbiotoop van de Ver. De Hollandse Molen) dat handelde over het eigen 'landschapsplan' dat elke molenaar zelf kan opstellen en bij de instanties kan indienen.

Een molenaar - zo zeiden we - die met een dergelijk doorwrocht landschapsplan aan komt zetten bij de autoriteiten zal duidelijk niet als een ouwe zeurkous worden afgescheept.

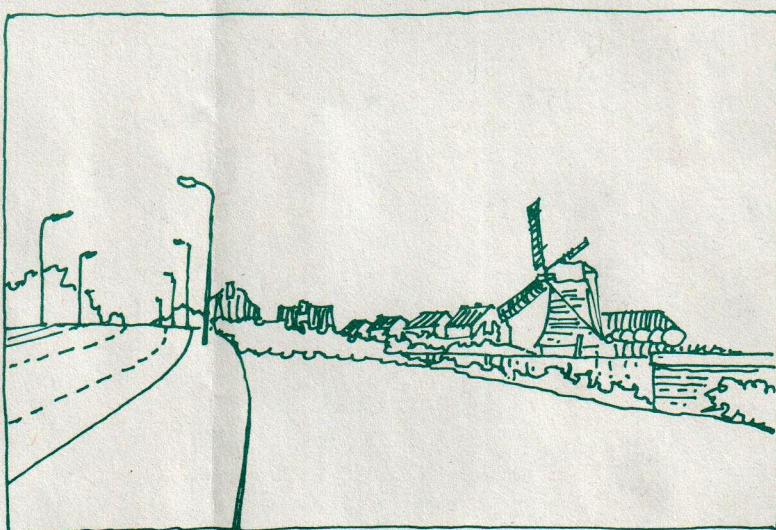
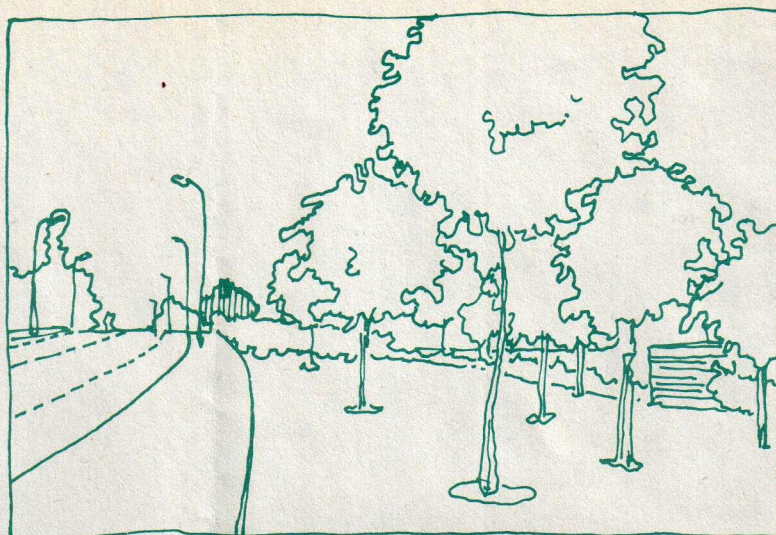
Wel, daarvan haalt het rapport voorbeelden aan.

Eén voorbeeld van de wijze, waarop door middel van landschapsbouw tot een oplossing is gekomen, is bij de pel- en oliemolen van Rijssen geweest. Op korte afstand van die molen stonden grote populieren. Na voordracht door de molenbelangenbehartiger besloot men deze bomen in de herfst op 2 meter hoogte te knotten. Al na twee jaar zijn de bomen zover uitgelopen, dat een vorm ontstaat die natuurlijk veel minder hoog is dan in de vroegere situatie.

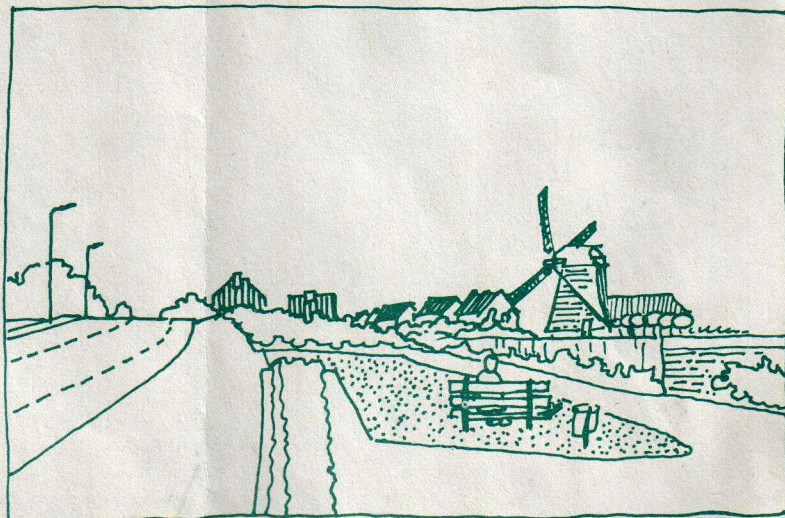
Overigens hoeven de bomen niet zo dik, als ze zijn, te worden geknot. Een andere mogelijkheid is om de bomen te rooien en stekken in de grond te steken, zodat bomen ontstaan die dan weer tijdig geknot kunnen worden.

Een ander voorbeeld, dat het rapport aandraagt betreft de toestand rondom de molen van de Zemelpolder in Lisse. Hier maakte ir. J. van der Veek een rapport om de landschappelijke situatie rondom de molen te beschrijven. In deze studie wordt de geschiedenis van de molen opgehaald, maar ook de ontstaanswijze van het landschap en er worden verbeteringsvoorstellen gedaan aan de hand van situatieschetsen. Telkens wordt per waarnemingspunt een beeld gegeven van de huidige toestand, met daaraan gekoppeld een voorstel om een verbetering aan te brengen ten behoeve van de molen.

Het rapport zegt nog wel, dat het natuurlijk het allerbeste is de gemeente over te halen een dergelijk landschapsplan voor de omgeving van de molen te maken. Pas als dat niet lukt, moeten er andere wegen worden gezocht. Bovendien zal het duidelijk zijn, dat het kostenaspect niet lichtvaardig over het hoofd moet worden gezien. In het geval er een bestemmingsplan is, waarin een verbetering van de situatie rond de molen 'meegenomen' kan worden, is het vaak al moeilijk om de centjes los te peuteren. Laat staan wan-

'N BÉÉTJE WINDBELEM FORS VERLIES AAN MA

J. van der Veek bracht met deze tekeningetjes de situatie in beeld rondom de molen in de Zemelpolder te Lisse. Plaatje 1 laat de bestaande bomen zien, plaatje 2 laat zien hoe het zou zijn zonder die bomen en plaatje 3 doet een suggestie voor een 'parkje'.

genoegen worden genomen met een windherstel tot 90%. In dat geval is er evenwel al een vermogenverlies voor de molen van 27%.

Om te weten wanneer in de verschillende gevallen de wind weer tot 95% van zijn oorspronkelijke snelheid is teruggekeerd na het passeren van de obstakels is een formule opgesteld, waarin H staat voor de toelaatbare beplantings- of bebouwingshoogte, X voor de afstand van de beplanting of bebouwing tot de molen, z voor de as-kophoogte (op die hoogte is de windsnelheid representatief voor het molenvermogen) en c en n coëfficiënten zijn. De formule luidt:

$$H = \frac{1}{n} X + c.z.$$

Voor grondzeilers geldt deze formule niet in een gebied van 100 meter rond de molen. In dat gebied is bebouwing of beplanting niet aanvaardbaar.

Het rapport geeft twee voorbeelden van toepassingen van deze formule. Een voorbeeld is van een grondzeiler, het andere van een stellingmolen. Dat van de stellingmolen geven we hierbij.

Watermolen - biotoop

Over de karakteristieke elementen van de watermolenbiotoop, zegt het rapport vervolgens, is in de literatuur nog weinig geschreven. Een van de weinige studies, waarin iets over de watermolenbiotoop wordt gezegd, is het recente 'Molens en hun milieu' en een artikel in Stedebouw en Volkshuisvesting getiteld 'Watermolens: een stiefkind van monumentenzorg?'

Voor de watermolen is het uiteraard nodig, dat hij een voldoende en regelmatige toevoer van water krijgt. Zoals bij een windmolen geldt dat-ie moet kunnen malen, als men vindt dat de molen waard is om als monument behouden te blijven, zo ook geldt voor de watermolen dat het kunnen functioneren belangrijk is en dat dus ook de watertoevoer zo min mogelijk belemmerd dient te worden.

Afname van de watertoevoer leidt tot verlaging van de stroomsnelheid met mogelijk fatale gevolgen voor de molen en met name voor die van het type onderslagmolen.

Ernstiger is het nog wanneer uit landbouwkundige overwegingen wordt besloten tot peilsverlaging in het gebied waarin de molen ligt.

Dit zou voorkomen kunnen worden - lezen we in het rapport - door bovenstrooms een afleiding te maken, die bij de molen wel het juiste peil heeft. Een andere methode zou zijn beheersovereenkomsten te sluiten als het gaat om

betrekkelijk kleine stukken land, die van de peilsverlaging zouden profiteren.

Met name de onderslagmolen heeft veel water nodig. In veel gevallen heeft zo'n molen stroomopwaarts een vijver. Het is essentieel voor de molen dat de vijver in stand wordt gehouden. Het zelfde gaat op voor de 'omvloed', de waterweg die dient om doorstroming te geven bij stilstand van de molen en als de watertoevoer extra groot is. Ook de sluissystemen van middenslag- en onderslagmolen zijn van wezenlijk belang voor het behoud van de maal-functie van een watermolen.

Beeknormalisaties

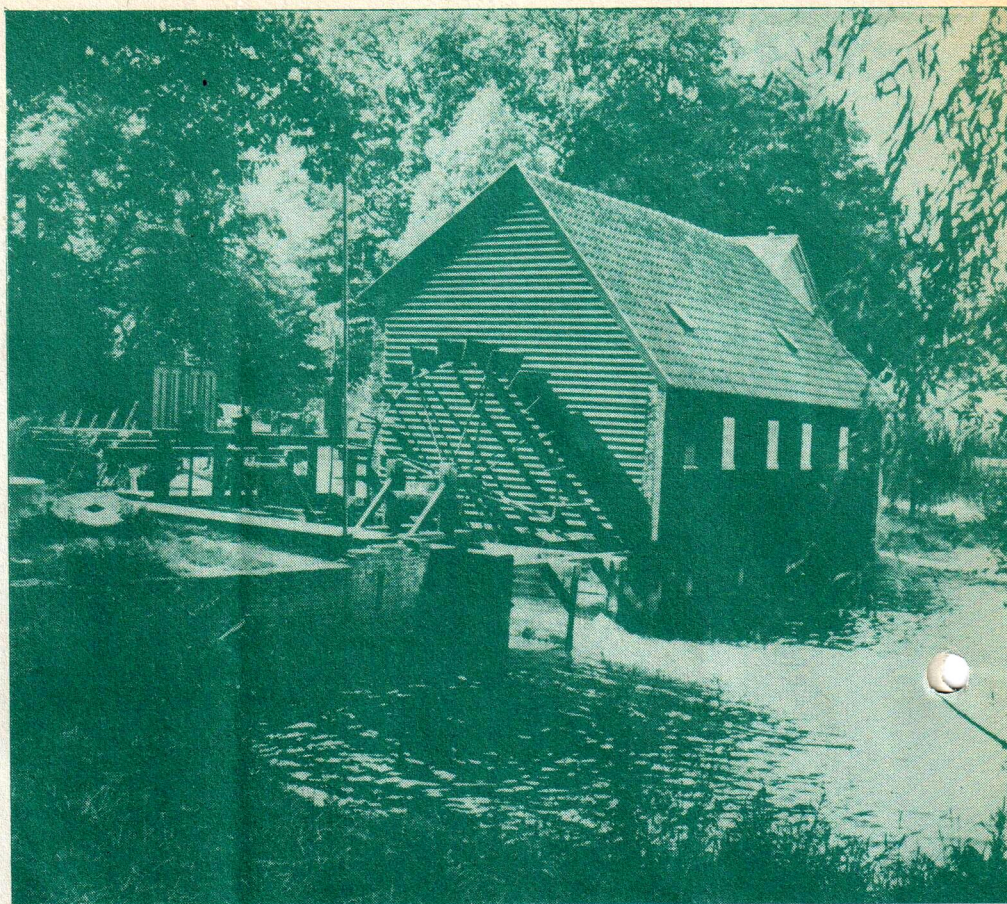
De grootste bedreiging voor de watermolens vormen evenwel uit landbouwkundige overwegingen noodzakelijk geachte beeknormalisaties. Er zijn in het verleden ingrepen gepleegd waarbij de haren je te berge rijzen. Het rapport beveelt dan ook aan om, waar sprake is van een dergelijke ingreep in de loop van een beek, al in een vroegtijdig stadium het belang van de molen bij de verantwoordelijke instanties te bepleiten, opdat de mogelijkheden om een goede watertoevoer te garanderen kunnen worden gehandhaafd. "Het instrument van de Natuurbeschermingsbeschikking kan hier een rol spelen", zegt het rapport. "Op grond hiervan kan uit hoofde van natuurbehoud en landschapsbescher-

ming bezwaar worden gemaakt tegen uitvoering van de minder gunstige aspecten van een plan."

Een nog niet belichte kant aan de zaak van de bescherming van de maalfunctie van molens is die van de aan- en afvoermogelijkheden van grondstoffen en produkten. Het is duidelijk dat de maalfunctie van een molen gevaar kan lopen, als de molen niet meer te voorraden is. Bij korenmolens is het zonneklaar van belang dat de wagens, waarmee het maalgoed wordt aangevoerd, tot bij de molen kunnen komen. Deze toegangen moeten in stand blijven omdat anders de molen niet kan functioneren.

Watermolens - en met name onderslagmolens - werden nogal eens gebouwd bij een doorwaadbare plaats in een rivier, waar de weg door een rivier of beek gaat. In veel gevallen zijn op die plaatsen ook bruggen gekomen, zodat nu nog het samengaan van watermolen en brug meer regel dan uitzondering is. De brug of dam verzekert de bereikbaarheid van de molen. Over die weg moeten grondstoffen en produkten kunnen worden vervoerd, zodat deze onontbeerlijk is voor het functioneren van de molen.

Tot zover gaan we deze keer. Het afrondende artikel hopen we een volgende maal te kunnen plaatsen.

Ooit moeten onze voorouders ertoe zijn overgegaan om hun voedsel, waaronder granen, voor langer dan een dag te bewaren. Het zal hun toere duidelijk zijn geworden dat niet iedere vorm van opslag even geschikt is. De temperatuur en de relatieve vochtigheid zijn belangrijke factoren, maar ook de mate van toegankelijkheid van het voedsel voor ongedierte.

Temidden van de vele soorten ongedierte nemen muizen en ratten een belangrijke plaats in. Al honderden jaren lang zijn molenaar en bakker in de weer de schade in hun eigen bedrijf veroorzaakt door deze knagers zoveel mogelijk te beperken.

Gezien het grote aanpassings- en inkasservermogen van met name muizen is het vooralsnog twijfelachtig of het mogelijk is de muizen geheel buiten de molen te houden.

Desondanks proberen molenaars met grote hardnekkigheid en soms veel vernuft de muizen uit te roeien. Een systematische werkwijze biedt de meeste kans op enig succes.

Bij het begin beginnend is de eerste vraag, die beantwoord moet worden: hoe komen er muizen in de molen? Sluiten de deuren goed, zijn de drempels niet te laag, de invoer van kabels, pijpen e.d. goed afgesloten, muren en (houten) geschod goed dicht en gaaf? Komen de beesten met opgezakt graan mee of in de lege meelzakken? Hoe dicht de molen is, hoe beter voor de molenaar!

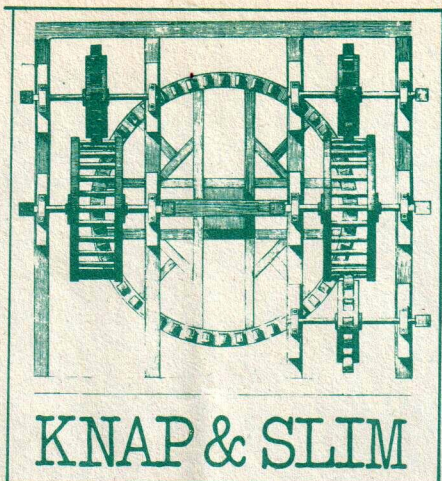
De tweede vraag luidt: hoe krijgen we de muizen, die binnen zijn, voorgoed erbuiten?

Het nieuwste snuffje om dat te bereiken is een doosje met een ultrasonoor piepgeluid. Eer bekende zaadfirma had er een aantal gekocht, maar het resultaat was nihil. Maar misschien zijn er verschillende merken, met verschillende uitwerking op ratten en muizen... Voorlopig lijkt ons deze dure oplossing evenwel niet aanbevelenswaard.

Strategische val...

Soms biedt de muizeval met kaas of spek als lokaas redelijk succes, al blijft het een bewerkelijke methode. Ook bewerkelijk maar met grotere kans op welslagen is de methode om een lege muizeval (zonder aas) 'strategisch' op te stellen: de val wordt vóór een holletje, in een loopgang of 'speelhoekje' zo neer gezet dat de muis er wel over heen moet lopen. Met behulp van plankjes of stenen kan bijvoorbeeld een soort flessehals worden gemaakt waarin op het nauwste punt een open val staat.

Sommige muizevallen zijn heel knap & slim gemaakt. De enkele jaren geleden

overleden molenaar J. Hoogendoorn uit Woerden gebruikte een kistje met vier of vijf lange, nauwe vakken. De muis ging door een gaatje een vak binnen op de geur van het spek af, maar moest vervolgens een draadje garen doorbijten om bij het spek te kunnen komen. Aan dat draadje hing een schuifje. Had de muis het draadje doorgebeten, dan viel het schuifje voor de opening van het vak achter de muis zijn rug en... het beestje zat gevangen. Een verschuifbaar glasplaatje dekte de bovenkant af, zodat je gemakkelijk kon zien of er een muis in de val zat. Stierf er een muis in deze val, dan moest de muizeval worden uitgerookt om de doodslicht te verdrijven, want anders liep er geen enkele andere muis meer in.

Een volgende mogelijkheid is het gebruik van vergif. Dit levert een aantal

Geen Mulder Zonder Muizenissen

problemen op. Goed werkzaam muizenvergif is ook voor andere dieren en mensen (kinderen!) zeer schadelijk. Je mag het vergif dan ook enkel gebruiken in stevig kistjes met enkele kleine muizegaatjes.

Een tweede probleem is, dat muizen voor een reeks gifsoorten al resistent zijn geworden (o.a. cumarine). Een derde moeilijkheid vormen de grote hoeveelheden, gevarieerde en smakelijke graanprodukten, waartegen veel soorten gif niet kunnen concurreren. Het uitgezette vergif wordt niet of nauwelijks aangevreten, doordat er op de molen genoeg smakelijker voedsel voor de muis te vinden is.

Natuurlijke vijand

Nog een ander wapen in de strijd tegen de muizen is het te baat nemen van diens natuurlijke vijand, de kat.

Het is een eeuwenoude oplossing, maar wie de kat er bij haalt moet wel weer met een paar puntjes rekening houden.

Ten eerste: een hongerige kat is de beste jager. Geef de kat dus schraal te eten, waardoor hij gedwongen wordt tot jagen om in zijn levensonderhoud te voorzien.

Ten tweede: sluit zo mogelijk de kat 's nachts in de molen op, uiteraard rekening houdend met zijn sanitaire gewoonten.

Ten derde: zorg ervoor, dat het dier overal goed achter kan komen, stapels meel, graan, silo's, machines, houtopslag etc.

Ten vierde: laat de kat kat en de poes poes, zodat hun natuurlijke instinkten goed blijven functioneren.

Ten vijfde: voed een jong katje op met hem zoveel mogelijk (dode) muizen te eten te geven, die bijv. uit muizevallen afkomstig zijn.

Ten zesde: gebruik nooit een kat gelijktijdig met vergif. De kat wordt langzaam zelf vergiftigd, terwijl hij halfdode muizen vangt.

Mocht de lezer zelf nog andere mogelijkheden weten om muizen te bestrijden, dan horen wij daar graag over.

A. Pandse

Het is niet verboden om over allerlei aangelegenheden een zeer uitgesproken mening te hebben. Wanneer zulke meningen op papier worden gezet mag men echter enige genuanceerdheid verwachten, al was het alleen maar om de lezer, die op dat moment is overgeleverd aan de grillen van de schrijver, in staat te stellen een eigen standpunt in te nemen.

Geen enkele nuance echter, heb ik kunnen bespeuren in het artikel van A. Peereboom in "Van Haver tot Gort", nr. 43, met de boven deze reaktie staande veelzeggende titel. Peerebooms verhaal getuigt mijns inziens van een afkeurenswaardige, bekrompen visie, waarin het recht om te malen aan alle anderen dan vakmolenaars (wie dat dan ook zijn) wordt ontzegd. Als motivatie wordt aangevoerd, dat de amateurmolenaars een "enorme konkurrent" voor de vakmolenaars zouden vormen, en dat zij zouden malen met "weinig kosten en dito kunde", hetgeen samen met het "op beunhaas-achtige wijze proberen te slijten van waren" zou leiden tot het "teniet doen van de goodwill van de vakmolenaar". En dat allemaal zonder enige restriktie.

Wanneer we voorbij gaan aan de algemeen-negatieve ondertoon die uit het artikel spreekt, blijven er twee zakelijke argumenten over:

- 1) amateurmolenaars zijn enorme konkurrenten voor de vakmolenaars en
- 2) amateurmolenaars kunnen niet malen en bederven daarmee de markt.

Doordat deze twee argumenten zo opvallend naast elkaar genoemd worden, blijkt al dat argument nr. 2 niet zonder meer opgaat: om te kunnen concurreren moeten er amateurmolenaars zijn die een goed produkt aan de man brengen, en, blijkens de "enorme" konkurrentie, niet zo weinig.

Dat is dan meteen de voornaamste nuancering, die ik zelf hier zou willen aanbrengen; er zijn ongetwijfeld amateurs (het woord betekent trouwens 'liefhebbers'), die onkundig zijn. Maar zijn dat dan de mensen die in staat zouden zijn om een groot aantal bakkers en partikulieren een tijd lang zand in de ogen te strooien, door ze slecht meel te verkopen? Om diezelfde bakkers en par-

....en maar malen jongens!

tikulieren daarna afkerig te maken van welk molenprodukt dan ook? Dat lijkt me al te kortzichtig. Bovendien lijkt me hier te gelden wat overal geldt, nl. dat wat de een in drie jaar leert, de ander een half leven kost. Het is niet de ervaring in jaren die telt, maar wat men ervan meeneemt. Zo bezien zullen er wellicht ook onder vakmolenaars lieden voorkomen, die het vak niet beheersen, en die hun eigen markt verzieken. Er zijn immers in die categorie mensen te vinden die het vak evenmin al levenslang beoefenen en die wellicht, wie zal het zeggen, hier en daar nog iets zouden kunnen leren. Enige bescheidenheid lijkt me op zijn minst op zijn plaats.

Er zijn nog meer redenen aan te voeren waarom het artikel van Peereboom afkeuring verdient. Zo zijn er naast de door vakmolenaars bemalen molens nog vele andere die, wanneer er niet op gemalen zou kunnen worden, wellicht niet meer of zelden zouden draaien, met alle bekende slechte gevolgen van dien. Naast het molenaarsambacht willen we ook graag de molens, ook die waarop dus niet door een vakmolenaar wordt gemalen, behouden.

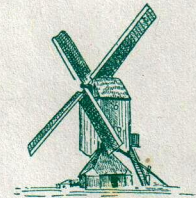
Verder is het onjuist dat gesteld wordt, dat amateurmolenaars nu zo graag een graantje willen meepikken van de gunstige situatie zoals die de

laatste jaren door de vakmolenaars zou zijn opgebouwd. Gemakshalve wordt vergeten, dat het korenmolenaarsgilde haar opbloei niet alleen aan eigen zweet en tranen te danken heeft; er ligt een algemene herwaardering van het grote publiek voor molens in het algemeen, en voor kleinschalige produktiemethoden aan ten grondslag. Die herwaardering is ongetwijfeld ook door de activiteiten van de amateurmolenaars, vanaf de jaren zestig reeds, gestimuleerd.

Zo zijn er nog wel meer zaken recht te zetten in Peerebooms artikel, maar dat zou hier te ver voeren.

Om te weten waarover we praten wil ik Peereboom uitdagen met getallen (schattingen desnoods) te komen. Ik wil graag weten om hoeveel onkundige amateurs het eigenlijk gaat, welk percentage van de omzet zij van de vakmolenaars afsnoepen en tenslotte, hoeveel bakkers Peereboom kan optrommelen die door amateurs knollen voor citroenen zijn verkocht, en die daardoor van hem of zijn kollega's niets meer willen weten. Van generaliserende opmerkingen die elke grond missen heb ik immers mijn buik vol.

Jan Scheirs
Paardenstraat 25
5081 CG Hilvarenbeek

KUNSTMOLENSTENEN,

zowel voor de veevoeder- als voor de konsumptiemaalderij, kunnen wij u naar keuze leveren.

Ook maalstenen, speciaal geschikt om tarwe te malen.

Daarnaast kunnen wij leveren: nieuwe Duitse natuurstenen, de zg. "blauwe stenen".

Prijzen en leveringscondities op aanvraag.

A.H. Kees
Kunstmolensteenfabriek
en Molenaarsbedrijf,
Valkenswaardseweg 3
5595 CA LEENDE
tel. 04906 - 1207

Het molenbroodouwel van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde is ook een fabrikaat van

Primus
Ouwelfabriek b.v.

Bleekerstraat 40 Zaandam tel. 075 - 164061